

1. TEMİZLİK

1- عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "الطُّهُورُشَطْرُ الْإِيمَانِ."

Ebû Mâlik el-Eş'arî'den (r.a) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: *"Temizlik, imanın yarısıdır (parçasıdır)."*[1]

2- عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَرَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ وَهُوَ قَائِمٌ عَلَى الْمِنْبَرِ: "مَنْ جَاءَ مِنْكُمْ الْجُمُعَةَ فَلْيَغْتَسِلْ."

Abdullah b. Ömer'den (r.a) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v) minberde ayakta iken şöyle buyurdu: *"Sizden kim cumaya gelirse gusül abdesti alsın!"*[2]

3- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنها أنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَال :"اَلسِّوَاكُ مَطهَرَةٌ لِلْفَمِ مَرْضَاةٌ لِلرَّبِّ."

Âişe'den (r.a) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: *"Misvak kullanmak, ağzın temiz kalmasına ve Rabb'in razı olmasına sebeptir."*[3]

1 Müslim, Tahâret 1; İbn Mâce, Tahâret, 5; Nesâî, Tahâret, 102; Dârimî, Vudû, 2; Ahmed b. Hanbel, V, 342.
2 Müslim, Cum'a, 2.
3 Buhârî, Savm, 27; Nesâî, Tahâret, 4; İbn Mâce, Tahâret, 7.

HATIRLAYALIM

Namazın şartlarından olan hadesten taharet ve necasetten taharet terimlerinin içeriklerini hatırlıyor musunuz?

Açıklama

"Temizlik, imanın yarısıdır (parçasıdır)." hadisinde geçen temizlik (الطُّهُور), bazı tariklerde "abdest (الْوُضُوء)", bazı tariklerde de "abdesti tamamlamak (إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ)" şeklinde geçer. Hadis metninde geçen "iman"ın ise kıble değişikliğini açıklayan "Allah imanınızı (namazınızı) asla zayi edecek değildir."[4] ayetindeki gibi namaz diye anlaşılması gerektiği de söylenir.

Temizlik, imanın yansıması ve medeniyetin simgesidir. Halk arasında "Temizlik imandandır. (اَلنَّظَافَةُ مِنَ الْاِيمَانِ)" diye bilinen haberin senedi yoktur yani rivayet tekniği açısından asılsız olup onu hadis diye kullanmak doğru değildir. Belki bir vecize veya kelâm-ı kibâr olarak ona yer verilebilir. Ancak ilgili ayetler[5] ve "Temizlik, imanın yarısıdır (parçasıdır)." ya da "Namazın anahtarı temizliktir." [6] gibi hadisler, onu kullanmaya ihtiyaç duyurmamalıdır. Doğrusu temizlik ile iman ve ibadet arasında sıkı bir ilişki vardır. İman etmeyenin hükmi temizliği geçersiz olduğu gibi manevi temizliği gerçekleştirebilmek için de her şeyden önce iman şartı gerekir. Bazı âlimlere göre iman önceki küçük ve büyük günahları yok ettiği gibi abdest de küçük günahlar için keffâret olur. Yine bazı âlimlere göre temizliğin ecir ile sevabı katlanarak devam eder ve bununla birlikte imanın yarısı kadar sevap kazandırır.

İslam kültür ve medeniyetinde temizlik kelimesi, genel ve ibadet amaçlı olmak üzere iki anlamda kullanılır. Aslında genel anlamda yapılan temizlikler, ibadetler için bir hazırlık ve ön şart aşaması olarak görülür. Bir de insanın şirkten, küfürden, riya ve dedikodudan uzak durması anlamında temizlik vardır ki Kur'an-ı Kerim'de bu konu İbrahim'in (a.s) diliyle şöyle dile getirilir: **"İnsanların diriltileceği gün, Allah'a temiz bir kalple gelenler dışında malın da çocukların da fayda vermeyeceği günde beni mahcup etme!"** [7]

BİLGİ KUTUSU

Fıkıh ve ilmihal geleneğinde maddi, hükmî ve manevi temizlik diye dile getirilen kategoride maddî temizlik teriminden beden, elbise ve çevre gibi dış temizliği (necâsetten tahâret)anlaşılır. Hükmî temizlik abdest, gusül ve teyemmümü (hadesten tahâret); manevi temizlik ise gıybet, dedikodu, yalan, haset, kin, iftira, hıyanet, kibir, riya gibi hastalıklardan arınmayı ve her türlü yanlış düşünce ve inançtan kurtulmayı (ruhî, kalbî, iç temizlik) ifade eder.

4 Bakara suresi, 143. ayet.
5 bk. Bakara suresi, 125. ayet; Tevbe suresi, 108. ayet.
6 Ebû Dâvud, Salât, 73; Tirmizî, Tahâret, 3.
7 Şuarâ suresi, 87- 89. ayetler.

Cuma namazı için gusül (boy abdesti) almak sünnettir. Cuma günü guslün temizlik meselesinden dolayı tavsiye edildiği açıktır. Abdullah İbn Abbâs (r.a) diyor ki: "Cuma guslü gayet mükemmel bir temizlik yoludur, sevap ve fazilettir. Kim guslederse bu güzeldir ancak vacip değildir. Guslün nasıl başladığını size anlatayım: İşgüç sahibi ve yün elbiseli halk, sırtlarında iş yaptıkları için yorgun düşüyorlardı. Mescit dar ve tavanı basık idi. Sıcak bir günde Rasûlullah (s.a.v) geliverdi. Halk, yün elbiseleri içinde terlemiş, rüzgâr da esince ter kokuları bazı insanları rahatsız etmişti. Bu durumu gören Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: *"Ey insanlar! Bu gün geldiğinde guslediniz. Her biriniz bulduğu kokunun en güzelini sürünsün."*

İbn Kuteybe (ö. 276/889), *"Cuma guslü bülüğa ermiş her Müslüman'a vaciptir."* hadisi ile *"Kim cuma günü abdest alırsa ne âlâ. Ama kim guslederse bu daha faziletlidir."* hadisi arasında bir çelişki olup olmadığı sualine cevap verirken iki hadis arasında hiçbir çelişki bulunmadığını; vacip kelimesinin burada farz anlamında olmayıp fazilet ve tercih manasında olduğunu; şartları müsait olan için guslün efdal, olmayan için ise abdestin kâfi geldiğini ifade eder.

Misvak kullanmakla ilgili şu hadislerin bilinmesinde de fayda vardır: *"Ümmetime zor geleceğinden endişe etmeseydim onlara her abdestle (veya namazla) birlikte misvak kullanmalarını (diş ve ağız temizliğini) emrederdim."*[8] *"Ağızlarınız Kur'an yoludur, onları misvakla temizleyin."*[9]

Ayrıca Rasûlullah (s.a.v), Cebrail'in (a.s) tıpkı komşu hakları gibi misvak kullanmayı da kendisine tavsiye ettiğini beyan eder.[10] Hz. Âişe'nin ifadesine göre Peygamber Efendimiz'in (s.a.v) evine girdiği zaman ilk yaptığı şey misvak kullanmak, uyandığında da yine misvakla dişlerini temizleyip abdest almak ve namaz kılmak olurdu.[11] Yine Hz. Âişe'nin (r.a) verdiği bilgiye göre Peygamber Efendimiz (s.a.v) süt içtikten sonra su ister ve getirilen su ile ağzını yıkadıktan sonra "Çünkü süt yağlıdır."[12] derdi.

BİLGİ KUTUSU

Misvak, ağız ve diş temizliğinde kullanılmak üzere genellikle erak ağacından yapılan, bir ucu fırça şeklindeki yumuşak lifli çubuk parçasıdır. Günümüzde yaygın olan diş fırçası ve macunu yerine kullanılan ve antiseptik özelliği olan bu çubuk parçası, genellikle serçe parmak kalınlığında ve bir karış uzunluğunda olur. Uzmanlara göre misvakın antiseptik, iltihap kurutucu, kan durdurucu, dişleri beyazlaştırıcı ve parlatıcı gibi özellikleri vardır.

BİLGİ KUTUSU

Misvakın kendine has bazı özellikleri olmakla birlikte aslolan ağız ve diş temizliğidir. Günümüzde ağız ve diş temizliğinin, diş fırçası ve macunu aracılığıyla yapılması yaygınlık kazanmıştır. Hadis incelendiğinde bu ve benzeri uygulamaların da sünnetin ruhuna uygun olduğu anlaşılmaktadır.

8 Buhârî, Cum'a, 8; Müslim, Tahâret, 42; Ebû Dâvûd, Tahâret, 25; Tirmizî, Tahâret, 18; Nesâî, Tahâret, 6; İbn Mâce, Tahâret, 7; Ahmed b. Hanbel, I, 80.
9 İbn Mâce, Taharet, 7.
7 İbn Mâce, Tahâret 7; Ahmed b. Hanbel, VI, 47.
11 Müslim, Tahâret, 43; Müsâfirîn, 139; Nesâî, Tahâret, 7, Sehv, 67, Kıyâmü'l-Leyl, 2; İbn Mâce, İkâmet, 123.
12 Buharî, Vudû, 52; Müslim, Hayız, 95; Ebû Dâvûd, Tahâret, 68; Ahmed b. Hanbel, I, 223.

Misvak üzerine araştırma yaptıran bazı ilaç firmalarının, misvak ağacının terkibindeki maddelerden faydalanarak diş macunu imal ettikleri görülür. Sivak kelimesi, fiil olarak "bir şeyi ovmak, dişleri ovuşturmak, fırçalamak" manasında da kullanılır. Şer'î hüküm itibariyle misvak kullanmak müekked sünnettir.

Esasen misvak, bütün peygamberlerin sünnetidir. Fıtrattan sayılan bu haslet ve güzel gelenek, Hz. Peygamber'in hem sözlü tavsiyeleri hem de fiilî uygulamalarıyla sabittir. Bu sebeple de uykudan uyanınca, yemekten sonra, namaz için abdest alırken, cuma ve bayram namazlarına giderken, ağız kokusu hissedildiğinde ve Kur'an okunacağında misvak kullanılır ve dişler fırçalanır.Toplum içinde misvak kullanılması gerektiğinde etrafı rahatsız edecek bir görüntüye fırsat verilmemelidir.

Uzmanların tavsiye ettiği şartlara uygun diş fırçası kullanılarak da ağız ve diş temizliği yapılır. Hatta bir peçete veya parmakla temizlik yapmak suretiyle de bu sünnet yerine getirilebilir.

Diş temizliği ve ağız bakımı, doğrudan genel sağlığı ilgilendirdiği gibi sosyal ilişkileri de etkiler. Ayrıca sindirimi kolaylaştırır, dişleri güçlendirerek çürümeyi önler, konuşmayı düzenler, görüntüyü güzelleştirir. Özellikle yakın çevreyi rahatsız eden ve iletişimi zedeleyen ağız kokusu giderilmeli, nezaket ve insana saygı gereği mutlaka diş temizliğine önem verilmelidir.

BİLGİ KUTUSU

Misvakın hikmeti, Rasûl-i Ekrem'in ifadesiyle "ağzın temiz kalması ve Rabb'in razı olması"dır.

13 Buhârî, Ezân, 8; Ebû Dâvûd, Salât, 37;
Tirmizî, Mevâkît, 43; Nesâî, Ezân, 38; İbn Mâce, Ezân, 4.